

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ylimääräisen taiteilijaeläkkeen perusteella myönnettävistä perhe-eläkkeistä

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ylimääräisen taiteilijaeläkkeen perusteella myönnettävistä perhe-eläkkeistä (HE 58/2017 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- vanhempi hallitussihteeri Rami Sampalahti, opetus- ja kulttuuriministeriö
- lakiasiaintohtaja Karoliina Kiuru, Keva

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Forum Artis ry
- Grafia ry
- Suomen Kirjailijaliitto r.y.
- Suomen Taiteilijaseura

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Sivistysvaliokunta toteaa, että esityksessä ehdotettu laki ylimääräisen taiteilijaeläkkeen perusteella myönnettävistä perhe-eläkkeistä on laadittu julkisten alojen eläkelain (81/2016) perhe-eläkettä koskevien säännösten pohjalta ja sen laatimisessa on soveltuvien osin otettu huomioon ylimääräisiin taiteilijaeläkkeisiin liittyvistä ylimääräisistä perhe-eläkkeistä vuonna 1974 annettu valtioneuvoston päätös (216/1974) ja sen perusteella noudatettu käytäntö. Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista, ja oikeus eläkkeeseen on tällainen oikeus. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että asiasta säädetään lailla.

Ylimääräisten taiteilijaeläkkeiden perusteella maksetaan perhe-eläkettä noin 170 henkilölle vuosittain. Talousarviossa eläkkeiden maksuun on vuodelle 2017 varattu noin 1,1 miljoonaa euroa.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2017 vp

Sivistysvaliokunta korostaa, että vaikka taiteilijoiden perheenjäsenten saamien eläkkeiden merkitys on yhteiskunnan kannalta kokonaisuutena arvioiden varsin vähäinen, perhe-eläkkeillä on hyvin tärkeä merkitys niiden taiteilijoiden perheenjäsenille, jotka perhe-eläkkeeseen ovat oikeutettuja.

Uudistuksen eräs keskeinen muutos on harkinnanvaraisuuden poistuminen eläkkeen myöntämisessä. Eläke myönnetään, kun hakija täyttää laissa määritellyt edellytykset. Voimassa olevan sääntelyn mukaan perhe-eläkkeen myöntämiseen on liittynyt harkintaa, minkä vuoksi niitä koskeva päätöksenteko kulttuuriasioista vastaavassa opetus- ja kulttuuriministeriössä on ollut perusteltua. Harkinnanvaraisuuden poistuminen mahdollistaa valiokunnan arvion mukaan päätöksenteon siirron Kevalle esityksessä ehdotetulla tavalla. Perhe-eläkkeen hakemisesta, maksamisesta sekä hakemuksessa esitettävistä tiedoista ja selvityksistä säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Valiokunta korostaa, että eläkkeen hakumenettely tulee tehdä yksinkertaiseksi ja sujuvaksi. Hakemuksia tulee noin 15 kpl vuosittain.

Olennessa ero julkisten alojen eläkelain säännöksiin verrattuna on valiokunnan saaman selvityksen mukaan tuloraja, jonka ylittämisen seurauksena leskellä ainoana edunsaajana ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen, kun vastaavissa eläkejärjestelmissä on käytössä perhe-eläkkeiden yhteensovittamismenettely. Rajan ehdotetaan olevan riippuvainen ylimääräisen taiteilijaeläkkeen euromäärästä, joka on noin 1 330 euroa kuukaudessa. Pääomatuloja ei oteta huomioon eläkettä leikkaavana tulona. Toinen merkittävä ero on se, että entiselle puolisolle ei ehdoteta oikeutta leskeneläkkeeseen, vaikka entisellä puolisollla on ollut oikeus saada elatusapua edesmenneeltä ylimääräisen taiteilijaeläkkeen saajalta. Esityksen mukaan elatusapua saavien määrä on vähäinen, jolloin edellä tarkoitettu raja tulee äärimmäisen harvoin sovellettavaksi.

Sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta arvioi näiden edellä todettujen eläkkeen saamiseen liittyvien rajausten merkittävyyden ja tarpeellisuuden ottaen huomioon muun muassa sen, että nykyisessä soveltamiskäytännössä on tosiasiaa noudatettu 2 000 euron tulorajaa, jonka ylittyessä leskeneläkettä ei ole myönnetty. Valiokunta pitää erittäin hyvänä, että eläkkeen määrä ja eläkkeen saamiseen liittyvä tuloraja ehdotetaan sidottaviksi indeksiin.

Sivistysvaliokunta viittaa myös hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ylimääräisistä taiteilijaeläkkeistä antamaansa lausuntoon (SiVL 1/2016 vp — HE 121/2015 vp). Siinä valiokunta toteaa, että myönnettävien uusien eläkkeiden ja korotettavien osaeläkkeiden lukumäärä vahvistetaan vuosittain valtion talousarviossa (51 kpl vuonna 2016). Talousarvion käsittely antaa siten tarvittaessa mahdollisuuden myönnettävien uusien eläkkeiden lukumäärän tarkistamiseen. Vuosittainen eläkehakemusten suuri määrä (n. 500/vuosi) osoittaa, että ylimääräiselle taiteilijaeläkkeelle on tarvetta. Suurten ikäluokkien eläköityminen lisää tarvetta tarkistaa myönnettävien eläkkeiden määrää.

Sivistysvaliokunta korostaa lisäksi tässä lausunnossa, että taiteilijoiden tulonmuodostus on edelleenkin varsin vaatimatonta, apurahan saajien eläkekertymä pieni ja esimerkiksi yksityisten eläkevakuutusten ottaminen mahdollista vain harvoille. Taiteilijoiden eläketurva vaatii edelleen kehittämistä.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2017 vp

Valiokunnan johtopäätös

Sivistysvaliokunta kannattaa hallituksen esityksen hyväksymistä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 28.6.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Pilvi Torsti sd
varajäsen Petri Honkonen kesk
varajäsen Eeva-Maria Maijala kesk
varajäsen Lea Mäkipää uv
varajäsen Veera Ruoho eruo

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine